

Zagreb 2000 – Zagreb 2020

Nataša Vučković

“Sastajemo se danas u Zagrebu u vreme kad demokratija pobeđuje širom regiona” bila je prva rečenica Deklaracije usvojene na istorijskom samitu EU u Zagrebu 2000. Vreme velikog optimizma, pokretanja procesa stabilizacije i pridruživanja sa finansijskom podrškom EU, otvorena ponuda za pristupanje Evropskoj uniji zemljama Zapadnog Balkana u skladu sa Kopenhaškim kriterijumima... Dvadeset godina kasnije, 6.maja u Zagrebu, Samit EU i Zapadnog Balkana sastaje se pri kraju prvog talasa pandemije Covid19, da istakne solidarnost i saradnju u lečenju socio-ekonomskih posledica pandemije, ali i da naznači prioritete EU u vrednovanju reformi i, naravno, perspektive napretka procesa integracije zemalja Zapadnog Balkana u EU.

Već sama činjenica da samit nije otkazan zbog aktuelne situacije, pozitivan je znak. Kad se tome doda da je pored već opredeljenih 3,3 mlrd Evra EU najavila za jesen ekonomski i investicioni plan za Zapadni Balkan gde se, pored podrške ekonomiji, najavljuju programi za socijalni razvoj, s posebnim merama u oblasti zdravstva, obrazovanja, socijalne pomoći i programima za mlade, Zapadni Balkan ne može reći da je evropska solidarnost izostala. S druge strane, iako je evropska perspektiva za Zapadni Balkan potvrđena, reč “proširenje” nije izgovorena. Razloga za to sigurno ima više, kako na strani EU, ali ih je nemali broj kod nas. Nas bi trebalo malo više da zanima ova naša strana.

Gotovo u isto vreme kad se održava i Samit, Freedom Haus objavljuje svoj godišnji izveštaj “Države u tranziciji 2020” koji beleži ozbiljne negativne promene u indikatorima za razvijenost demokratije. U stanju najnižeg tzv. “tranzicionog ili hibridnog režima” koji se koleba između autoritarnog i demokratskog režima, već od ranije Albanija, Bosna i Hercegovina, Severna Makedonija i Kosovo, a ove godine im se pridružuju Srbija i Crna Gora, ranije u grupi “delimično konsolidovanih demokratija”. Nije velika uteha što je i jedna članica EU, Mađarska, na istom nivou kao i Srbija.

Između vremena “pobede demokratije” od pre 20 godina i “otpadanja demokratske fasade” o kojoj govori FH danas gotovo da nema ništa zajedničko. Od izgradnje demokratskih institucija na delu je rastakanje institucija, pre svega parlamenta, a od poštenih i fer izbora došli smo do izbornih uslova koji ne omogućavaju fer političku utakmicu. Od otvorenih medija došli smo do medijskih nesloboda i zatvaranja novinara. Ono što je zajedničko je stalno ponavljanje izjava naših lidera o posvećenosti evropskom putu i redovno evropsko podsećanje da su evropske vrednosti i reforme u oblasti demokratije, vladavine prava, borbe protiv korupcije, uz potrebu regionalne saradnje, ključ za uspešnost na putu približavanja zemalja regiona Evropskoj uniji.

Deklaracija ovogodišnjeg Samita EU-Zapadni Balkan potvrdila je ovaj trend, ali uz neke vrlo važne dopune. Više neće biti dovoljno da se izjavama samo potvrđuje strateško evropsko opredeljenje, već će “kredibilitet posvećenosti evropskoj perspektivi” zavisiti od jasnog zalaganja za evropski put i jasne komunikacije u javnosti. Jednom rečju, svim onim šefovima država i vlada koji šalju mešovite i zbunjujuće poruke, a Srbija je nesumnjivo u ovoj grupi, ovo je jasno uputstvo - kod kuće, vašim medijima, vašim građanima, morate govoriti o evropskim vrednostima, o evropskom putu... Naravno, Evropska unija očekuje s naše strane primenu evropskih vrednosti i principa, kao i temeljno i energično sprovođenje reformi. S tim u vezi jasno je ovaj put i uslovljavanje: povećanje EU pomoći biće povezano sa vidljivim napretkom u vladavini prava i socio-ekonomskim reformama. Istovremeno, EU traži poštovanje osnovnih prava, demokratskih principa i vladavine prava i tokom pandemije.

Izjave o jedinstvu i solidarnosti EU i ZB u borbi protiv pandemije i njenih posledica, te najava evropskog ekonomskog i investicionog paketa za ublažavanje posledica pandemije, izuzetno su važne. Pri tom, EU je u ovoj Deklaraciji vrlo jasno stavila do znanja da njena podrška zaslužuje javno priznanje, imajući u vidu da je ta podrška veća od bilo čije druge podrške regionu i zemljama pojedinačno. Vrlo jasna poruka, pre svega, srpskom predsedniku i drugim zvaničnicima koji su govorili o nepostojanju evropske solidarnosti, a kontinuirano relativizovali EU pomoć, zaboravljajući da saberu sve programe i konkretne projekte našim bolnicama, laboratorijama u dugom periodu pre pandemije. Kao što ovaj put EU vrlo jasno najavljuje pojačan angažman i saradnju u borbi protiv dezinformacija i drugih “hibridnih” aktivnosti od strane trećih država koje pokušavaju da ugroze evropsku perspektivu regiona.

Dosta jasnih poruka svima koji čitaju pažljivo, a naročito onima kojima su direktno namenjeni. Jer reči koje predsednici država i vlada izgovaraju na međunarodnoj sceni odjekuju glasno i, što je najvažnije, dugo. Što čini da ih se jedno vreme može staviti po strani, ali ne i zaboraviti.

S druge strane, na Zapadnom Balkanu opravdano smo razočarani što reč “proširenje” sve češće izostaje. Upravo bi oživljavanje tog procesa podstaklo zemlje da prionu reformama s većim entuzijazmom. Taj entuzijazam, neretko, umanjuje i EU kad s nejednakim žarom kritikuje one koji deluju suprotno evropskim vrednostima, ili kad demokratiju, vladavinu prava i borbu protiv korupcije, stavlja “na čekanje” dok se drugi važni procesi ne završe.